

Микола Вашуленко
Надія Васильківська, Світлана Дубовик

Українська мова та читання

Світ молодіє
від краси
ніг небом
України!

4

Частина 1

ЗМІСТ ТЕКСТ

§ 1. Основні ознаки тексту.....	4
§ 2. Засоби зв'язності тексту	6
§ 3. Заголовок тексту.....	8
§ 4. Типи текстів.....	10
§ 5. Будова тексту. План.....	12
§ 6. Тексти різних стилів. Медіатексти.....	16
Що я знаю? Що я вмію?	22

РЕЧЕННЯ

§ 7. Види речень за метою висловлювання та інтонацією.....	23
§ 8. Звертання.....	25
§ 9. Головні і другорядні члени речення.....	27
§ 10. Однорідні члени речення	31
Що я знаю? Що я вмію?	37

СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

§ 11. Багатозначні слова. Пряме і переносне значення слів	38
§ 12. Синоніми	40
§ 13. Антоніми	42
§ 14. Фразеологізми.....	44
§ 15. Застарілі слова. Нові слова.....	46
§ 16. Походження слів.....	50
Що я знаю? Що я вмію?	52

БУДОВА СЛОВА

§ 17. Частина слова. Творення слів за допомогою префіксів та суфіксів. Орфограми у префіксах.....	53
§ 18. Застосування алфавіту.....	63
§ 19. Наголошування загальноживаних слів.....	65
§ 20. Вимова і правопис слів із ненаголошеними [е], [и].....	67
§ 21. Вимова і написання слів із дзвінками приголосними звуками в кінці слова і складу.....	69
§ 22. Правопис слів із сумнівними приголосними.....	71
§ 23. Подовжені м'які приголосні звуки	73
Що я знаю? Що я вмію?	75

ЧАСТИНИ МОВИ

ІМЕННИК

§ 24. Поняття про іменники з абстрактним значенням.....	76
§ 25. Рід і число іменників	78
§ 26. Відмінки іменників. Відмінювання іменників	80
Що я знаю?	109

ПРИКМЕТНИК

§ 27. Прикметник як частина мови	110
§ 28. Рід і число прикметників	112
§ 29. Відмінювання прикметників.....	114
§ 30. Утворення ступенів порівняння прикметників.....	120

§ 31. Вимова і написання прикметників на <i>-ський, -зький, -цький</i>	122
§ 32. Пряме і переносне значення прикметників.	
Прикметники-синоніми та прикметники-антоніми	124
Що я знаю?	125

ЧИСЛІВНИК

§ 33. Числівник як частина мови	126
Що я знаю?	131

ЗАЙМЕННИК

§ 34. Займенник як частина мови. Особові займенники	132
Що я знаю?	139

ДІЄСЛОВО

§ 35. Дієслово як частина мови	140
§ 36. Неозначена форма дієслова	142
§ 37. Час дієслова. Змінювання дієслів за часами	144
§ 38. Вимова і написання дієслів на <i>-ся</i>	156
Що я знаю?	159

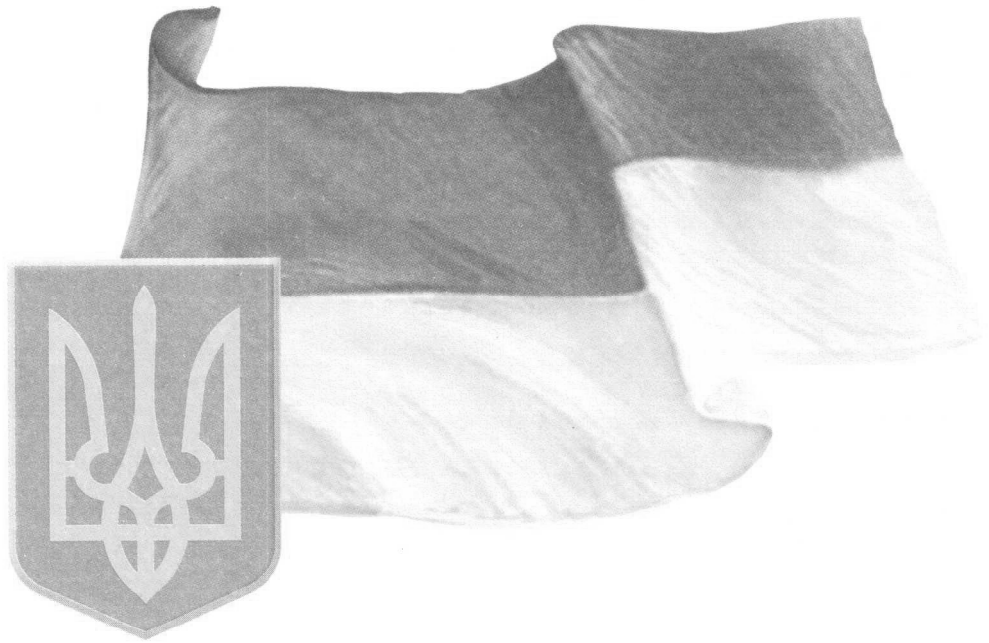
ПРИСЛІВНИК

§ 39. Прислівник як частина мови	160
§ 40. Прислівники-синоніми й прислівники-антоніми	162
§ 41. Написання найуживаніших прислівників	164
Що я знаю?	167
Що я вмію?	167

У підручнику використано світлини О. Гордієвича, О. Жарія, В. Козюка, П. Клименка, В. Соловйова, Ю. Зубченко, Л. Плісс, а також світлини і візуальні матеріали із сайтів Українська Вікіпедія, Етнохата, Litcentr, shutterstock.com: Rawpixel.com, Pogorelova Olga, fotosparrow, Slatan, djunger, Be Good, David Carillet, alexkatkov, Maxim Weise, Yuriy Kulik, Leonid Ikan, Miki Taina, Fibs.Z, NEGOVURA, Lanych, Sergey Novikov, Evgeny Atamanenko, brgfx, Muzhik, Artnata, krarte, lazyllama, Sergey Malkov, Simon Kovacic, George Rudy, varuna, FarnVeld, Romann, Veselin Gramatikov, Osman Vector, nishio, ArtPamyuk, Ondrej Prosicky, Osokina Ludmila, MicroOne, YanLev, Elena Larina, TatianaKost94, zatvornik, Bettina Baumgartner, Chistoprudnaya, Gelpi, Aliaksei_Z, igor kisselev, AnaBoo, Maria Uspenskaya, Alena Razumova, Eloku, Lizavetka, ArtAdisorn, Angyalosi Beata, Frolova_Elena, Dzianis Davydau, rbrechko, Pavel_Klimenko, Yurchenko Yulia, Luis Louro, Pressmaster, Spreadthesign, Artem Shadrin, Norberthos, Asier Romero, Tikta Alik, Naming, Tatyana Vuc, Beautiful landscape, Sergiy Bykhunenko, Serhiy Kobayakov, toouth, Julia Kuznetsova, Katerina Pereverzeva, OlegDoroshin, Boris Bulychev, Africa Studio, PinkPeng, Oleksandr Kostuchenko, GraphicsRF, In Green, Veronica Louro, ayelet-keshet, Lorelyn Medina, Iconic Bestiary, Kotomiti Okuma, Malchev, suerz, nata_danilenko, kotikoti, epiximages, Ray Hennessy, kontur-vid, studioworkstock, Anna Filippenok, Daria Riabets, BlueRingMedia, yusufdemirci, FoxyImage, elenavolf, mayalis, Teamarwen, Ermolaev Alexander, Maciej Es, Eric Isselee, Alex Zabusik, Simic Vojislav, Skorik Ekaterina, Ljupco Smokovski, anna.danilkova, MaryCo, Lena Dushkina, VaLiza, lunokot, Sabelskaya, gorillaimages, iko, Yayayoyo, Sergei Kolesnikov, vir ivlev, Kong Vector, graphic-line, Evgeniya Chertova, Anatolij Sadovskiy, Falcon Eyes, sashahaltam, Irina Kozorog, Gladskikh Tatiana, Jemastock, johavel, Maryna Kulchytska, Levent Konuk, DenisNata, Kasefoto, Polyudova Yulia, Poznyakov, Syda Productions, Iakov Filimonov, Tatiana Kuklina, Jim Cumming, DnG Photography, Kuttelvaserova Stuchelova, HitToon, kidzuki, Anna Abramskaya, Anna Illustrator, Paul B. Moore, Zaretska Olga, penguin_house, Balazs Justin, iliuta goean, Konstantin, Jorgen Mus, Dualoroua, Teguh Mujiono, Christina Li, withGod, Shanwood, Light Field Studios, Luis Molinero, Andriy Kananovych, Wildlife World, oliveromg, Willyam Bradberry, ashva, Wallenrock, Eladstudio, DenisNata, exopixel, Jermontaz, Imagine Earth Photography, Natali Snailcat, Oleg Latsun, Apolinarias, Vadym Nechyporenko, SewCream, Roman Samborskyi, Picture Partners, arbit, Yulia Myroniuk, Natalia Belay, Dean Drobot, antoniodiaz, Jelena Aloskina, Denis Belitsky, Olga Danylenko, True Touch Lifestyle, SergiyN, Kiselev Andrey Valerevich, Pete Pahham, Bo Valentino, Inara Prusakova, Vasil Syniuk, Dmitro Zinkevich, KIRYAKOVA ANNA, Maria Symchych, morrowlight, Silvestro, Quinn, Chabraszewski, Pannewitz, Lordache, Crombez, Manky Business, Julien Tromeur, Garfieldbigberm, Alla_vector.

Перелік використаної літератури:

https://docs.google.com/document/d/1O_PvPRqACqM6cAjmP8Es_U2Vhco6beh1zvXQMFxxwk/edit

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Музика *Михайла Вербицького*
Слова *Павла Чубинського*

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Микола Вашуленко,
Надія Васильківська, Світлана Дубовик

Українська мова та читання

ЧАСТИНА 1

*Підручник для 4 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)*

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2021

УДК 811.161.2*кл4(075.2)
В23

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 16.01.2021 № 53)*

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Створено відповідно до Типової освітньої програми початкової освіти,
розробленої під керівництвом *О. Я. Савченко*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

— працюємо в парі

— працюємо у групі

— розвиваємо творчі здібності

— завдання підвищеної складності

— домашнє завдання

— словничок

— Візьміть до уваги!

— Так говорять!

Вашуленко М. С.

В23 Українська мова та читання : підруч. для 4 класу
закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1 /
М. С. Вашуленко, Н. А. Васильківська, С. Г. Дубовик. —
К. : Видавничий дім «Освіта», 2021. — 168 с. : іл.

ISBN 978-966-983-211-5.

УДК 811.161.2*кл4(075.2)

ISBN 978-966-983-211-5

© Вашуленко М. С., Васильківська Н. А.,
Дубовик С. Г., 2021
© Видавничий дім «Освіта», 2021

ЛЮБІ ШКОЛЯРИКИ І ШКОЛЯРОЧКИ!

Настав вересень і покликав дітей знову до школи. Ви вже учні й учениці четвертого класу. З підручником будете продовжувати шкільну мандрівку стежками різних мовних знахідок і відкриттів. Протягом навчального року ми спільно здолаємо ще одну вершину до Країни Знань.

Вивчати рідну мову — велика насолода. Засобом мови ви зможете відкривати для себе цілий світ. Підручник допоможе збагатити мовлення новими словами, поведе у світ цікавого мовознавства. Ви відкриєте для себе нові таємниці мовних знань, навчитеся грамотно писати, усно і письмово висловлювати власні думки і почуття. Будете співпрацювати разом з учителькою або вчителем та своїми однокласниками й однокласницями. Будете дружити і з повагою ставитися до себе і до інших людей, демонструючи це засобами української мови.

Виконання різноманітних вправ зробить вашу подорож новими стежками захопливою і цікавою. Навчальні словнички на сторінках підручника сприятимуть збільшенню вашого словникового запасу новими, невідомими раніше словами, допоможуть засвоїти значення, правильне вимовляння, наголошування слів.

Тож продовжуйте зростати допитливими і мудрими, вчіться поважати і щиро любити рідне слово. Хай вам щастить! У добру путь!

Навчальне видання

**Вашуленко Микола Самійлович
Васильківська Надія Адамівна
Дубовик Світлана Григоріївна**

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник
для 4 класу закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Редактор *О. С. Криворучко*
Технічний редактор *Л. І. Аленіна*
Комп'ютерна верстка *І. М. Сога*
Коректор *О. В. Северцева*
Дизайн обкладинки *П. В. Ширнін*

Формат 70x100¹/₁₆. Ум. друк. арк. 13,608 + 0,486 форзац.
Обл.-вид. арк. 13,20 + 0,83 форзац. Наклад 90 810 пр.
Зам. № ЗК-001312.

ТОВ «ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ОСВІТА»

Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції»
Серія ДК № 6109 від 27.03.2018 р.

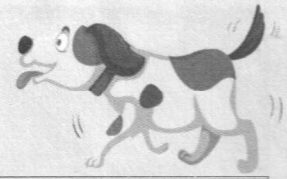
Адреса видавництва: 04053, м. Київ, вул. Обсерваторна, 25
www.osvita-dim.com.ua

Віддруковано в ТОВ «Видавництво Фоліо»
61057, м. Харків, вул. Римарська, 21А.
Свідоцтво ДК № 5244 від 09.11.2016 р.

Частина мови	Відповідає на питання	Змінюється
Іменник	хто? що?	за числами (одна, двоє, троє), за відмінками (називний, давальний, знахідний, місцевий, кличний) (чоловічий, жіночий)
Прикметник	який? яка? яке? які?	за родами (чоловічий, середній), за числами (одна, двоє, троє, множина), за відмінками (називний, родовий, давальний, орудний, місцевий, кличний)
Числівник	скільки? котрий?	за родами (чоловічий, середній)
Дієслово	що робить? що зробить? що роблять? що зроблять? що робив? що зробив? що буде робити? що зробить?	за часами (теперішній, майбутній), за родами (чоловічий, жіночий, середній) – минулого часу, за числами (одна, двоє, троє, множина), за особами (перша, друга, третя)
Займенник Особові займенники	хто? що? який? чий? скільки? котрий?	належать до особових (перша, друга, третя), за числами (одна, двоє, троє, множина), за родами (чоловічий, середній), за відмінками (називний, родовий, давальний, орудний, місцевий, кличний)
Прислівник	де? коли? куди? звідки? як?	не змінюється

гься	У реченні виконує роль	Приклади
на, множина), івний, родовий, ний, орудний, , має три роди , середній)	головного члена речення — підмета, другорядного члена речення	Розум без книги, що птах без крил.
ічий, жіночий, лами (однина, ками (називний, ий, знахідний, кличний)	другорядного члена речення	Книга — мудрий порадник.
ічий, жіночий,	другорядного члена речення	Одна книга тисячі людей навчає.
дній, минулий, ами (чоловічий, - тільки дієслова ислами (однина, и (перша, друга,	головного члена речення — присудка	Книгу читають не очима, а розумом..
(першої, другої, днина, множина), ічий, жіночий, ками (називний, ий, знахідний, кличний)	головного члена речення — підмета, другорядного члена речення	Книга тоді корисна, коли її читають.
	другорядного члена речення	Книжка мовчки все розкаже.

ISBN 978-966-983-211-5

9 789669 832115